

Plezier van Weners op het hok, verleden en heden van de Weense middensnavelige tuimelaar

Je moet er wel van houden, maar zelf vind ik het heerlijk, in oude boeken, kranten en tijdschriften te snuffelen naar het duivenhouden van ooit en de eerste fotografieën van sierduiven te bestuderen.

Tekst en foto's: Remco de Koster

Weense tuimelaars (ooievaargetekend) zitten graag in de frisse lucht.

Dat geldt met zekerheid voor de Weense hoogvlieger

Een ras, waarover al vroeg veel werd geschreven, al voor het ontstaan van het siertuimelaartje uit deze vliegduif. De laatste grote glansperiode voor de Weense hoogvlieger brengt ons terug naar de jaren 20 en 30. Hoe zeer de duiven werden gewaardeerd, blijkt uit een bijdrage over twee bladzijden (krantenformaat) van februari 1937 in de Geflügel-Börse: "Zum 40-jährigen Bestehen des 1. Wiener-Tümler-Tauben-Klubs, Wien." Deze vereniging, die eigenlijk de '1. Wiener Tümler-(Purzel-)Tauben-Klub' heette, werd in 1897 opgericht. Later werden meerdere duivenclubs in Wenen tot één groot 'Komitee' verenigd.

Het tentoonstellen begon in herbergen en cafés

Tot dan toe bepaalden de vliegsporters, die in Wenen 'Jauker' worden genoemd, het gebeuren rondom de hoogvliegers. Ze ontmoetten elkaar in herbergen, cafés en vooral op markten, o.a. op de grote en bekende Lerchenfelder duivenmarkt (begon in 1884). In de voornoemde bijdrage omschrijft de destijds bekende fokker Zaoralek, hoe men tot de sier-Weners (Ziertümler) kwam: "Toentertijd bestond de mooie gelegenheid, de mooiste duiven mee naar de restaurants en cafés te nemen, waar ze vakkundig onder de loep werden genomen. Uit dit nog onbeduidende tentoonstellen kwamen uiteindelijk de werkelijke grote Weense tentoonstellingen voor tuimelaars voort." De eerste show voor de Weense tuimelaars, die tegelijkertijd ook de eerste duivententoonstelling in Wenen was, werd op 6 januari 1856 in Manscheks restauratie 'Zur Traube' (vulgo Traunaschperl) in Leopoldstadt, Große Pfarrgasse, gehouden en duurde van 10 uur tot 3 uur 's middags.

De Lerchenfelder markt

De voortzetting van de bekende Lerchenfelder Markt was vanaf 1896 bij de gebroeders Strohmayer in Wien-Meidling. Beide fokten Weense tuimelaars en organiseerden 's zondags voor hun Wirtshaus een duivenmarkt. In een mooi boek over duiven en de vliegsport in Wenen uit 1994 staan drie foto's afgebeeld die de nostalgie van de jaren 30 heel mooi overbrengen. "Mannen in oude kledij, met grote snorren en hoeden tussen kooien en kisten, ja, dat heeft wel wat" vind ik. Deze markt duurde zelfs tot in de jaren 60! In de Tweede Wereldoorlog is de grote tijd van de Weense sierduivenhouderij teloorgegaan. Zo gezien is het maar goed dat de kleine siertuimelaar in het buitenland als Vienna midface, Haut Volant de Vienne, Wiener Tümler en Weense middensnavelige tuimelaar bekendheid geniet. In Nederland waren er altijd al liefhebbers van. Veel vliegduivenliefhebbers vind je enkel nog in Boedapest en omgeving, beide steden hadden, aan de Donau gelegen, door de handel altijd al nauwe betrekkingen tot elkaar.

In Wenen was in de 18de eeuw het 'Jauken' razend populair

Hoe groot de traditie van de duivensport in Wenen -de mondaine wereldstad in Midden-Europa- ooit was, blijkt uit talloze publicaties en wetenswaardigheden in de literatuur en uit oude dierenkranten, die vroeger wekelijks met veel advertenties verschenen. De eerste duiven kwamen als blauwgansels in 1690 uit India naar Wenen, zo wordt door Josef Farnek overleverd. De oorsprong leidt dus terug tot in de 17de eeuw. Het duivenjagen, 'jauken' werd in de 18de eeuw razend

Blauwe Weense tuimelaars in de volière bij Ralf Schmid in Zuid-Duitsland.

populair, zodat er rond 1850 wel zo'n 250 zwermen boven de daken vlogen. De meesten waren blauwgeganseld (geëksterd met witte koppen). Zelfs Keizer Franz Joseph I hield zich al in het begin van de 19de eeuw met de duivensport bezig. In de tweede helft van de 19de eeuw werd steeds meer op prestatie gefokt en het kruisen van de lichte en donkere ooievaargetekenden leidde tot de vlotte vliegduif, zoals we deze tegenwoordig kennen, de 'Vollblutwiener.'

Met de opkomst van de tentoonstellingen steeg ook de bekendheid van de andere Weense rassen

Zoals van de Weense gansel (in Nederland eksters genoemd), Weense korte, Weense witschild en van de 'siertuimelaar' de Weense middensnavelige tuimelaar. In 1926 verscheen van Franz Panek de monografie De Weense Tuimelaars. Natuurlijk bleek dat vliegen en showen moeilijk samengingen en zodoende zijn er tegenwoordig fokkers van Weense hoogvliegers (Hochflugtauben) en van het sierras. De duiven waren te allen tijde geschikt voor iedereen. Voor het verparen stopten de liefhebbers een mooie doffer en een mooie duivin in een houten kist met spijlen, en als ze 's middags gezellig zaten te koeren, werd de klep geopend en vloog het nieuwe koppel eruit, om in het tuin- of zolderhok een nestplaats te zoeken. Dat en andere wetenswaardigheden werden door Martin Schletterer bijeen gedragen in de Duitse monografie over Oostenrijkse duivenrassen (2007).

De hokken van de auteur met o.a. Weense tuimelaars.

Bij deze jonge duif (licht ooievaargetekend) zijn de lengte in hals en benen al goed te herkennen.

Twee handen vol Wenertjes.

Rasbeschrijving

We blijven bij de Weense middensnavelige tuimelaar. Er ontstonden steeds meer kenmerken van een fijn gebouwd schoonheidsras, opgericht in houding, de vleugelboegen nog licht afstaand, alsof het duifje er vandoor wil gaan (het sportieve van een vliegduif wilde men behouden). De vleugels liggen strak op de rug. Tot de algemene indruk hoort o.m. ook een glad verenpak en levendige, frisse ogen, die samen voor vitale uitstraling zorgen. Het is een lang duifje, maar met een goede stand zal de staart niet op de bodem rusten; er zit altijd een beetje ruimte tussen staart en bodem. De ontwikkeling van vlieg- tot sierduif heeft er tevens voor gezorgd dat het aantal tekeningvariëteiten en kleuren toenam. De ware hoogvliegers daarentegen zie je meestal als schimmels, ooievaars (gestort) en gebanden. Overigens wordt een andere hoogvlieger nog in ere gehouden, de Oostenrijkse ganseltuimelaar (witkop-ekster), voorts de gebanden en kieviten (witbuiken). Wat al deze kleurslagen en variëteiten betreft gelden in Oostenrijk nog steeds de beschrijvingen uit de standaard van 1928, trouw de traditie volgend!

Hoewel het fijne en elegante type van de Weense middensnavelige hoogvlieger heel karakteristiek is, komt men al gauw over het smalle en hoekige kopje te spreken. De hoek en profiel zie je duidelijk in het hoge achterhoofd. Vanuit de snavel verloopt in een stompe hoek een vlakke lijn in de voorkop naar de bovenschedel toe en gaat daar in een hoek over in de vlakke kop. De lijn van de bovenschedel loopt naar het achterhoofd toe meestal iets op. Het profiel van de voorkop (tussen snavel en schedel) en de vlakke bovenschedel zijn dus twee lijnen. Door de vlakke schedel liggen de ogen vrij hoog in de kop. De snavel mag niet kort zijn, maar is middellang en dun, passend bij het fijne kopje. Bij de juiste houding van de kop wordt de snavel

horizontaal gedragen. De denkbeeldige snavellijn loopt dan evenwijdig aan de lijn van de bovenschedel. Zijn de lijnen van het profiel niet eenduidig dan ontstaan snel afwijkingen van het ideaal. Dan is de kop weinig markant, is het voorhoofd te vlak, klopt de bovenschedel niet, hangt de snavel te zeer of is de laatste te kort en dik. Het fijne kopje is uitgerust met onopvallende neusdoppen en gladde en brede oogranden, het zogenaamde (donkere) masker, dat dus niet grof van weefsel mag zijn. Tenslotte zijn er nog de grote en frisse parelogen, die -volgens de standaard- melkwit met een lichtblauw tintje erin zijn. Overigens draagt ook een duidelijk uitgesneden keel bij tot het fraaie gezicht van een Weens tuimelaartje (een keelwam is een fout). Dat zijn dus heel wat fijnheden op een rijtje.

De meest bekende kleuren zijn vetblauw en ooievaargetekend

De vetblauwen heten in het Duits 'stockblau' en tonen een donkere blauwe kleur (ook in de buik en rug). Ze zien er met hun kevergroene glans in de hals en met de donkere maskers vlot uit. De duivinnen zijn iets donkerder op de vleugels. Ooit waren er gewone blauwe vliegduiven waarbij men van 'kandelblau' sprak, genoemd naar de blauwtinnen kleur van de melkkannetjes, die men vroeger in het huishouden gebruikte. 'Wilde' worden in de standaard genoemd, maar ik heb ze nooit gezien. Ze zijn blauwgrijs met donkere ogen. Waarschijnlijk zijn het uit de historie overgebleven blauwschimmels met donkere ogen (waarschijnlijk donkere parelogen). Voorts zijn er goede eenkleurige zwarte Weners als ook roden en gelen; maar die zien we niet zo vaak. De zwarte Weners tonen vlotte strakke types, glanzen mooi en hebben ook goede donkere maskers met opvallende parelogen (letten op snavel lengte). De donkere maskers hebben ook de

**VETBLAUWEN
HETEN IN
HET DUTS
'STOCKBLAU'**

ooievaargetekenden, die in combinatie met de zwarte snavels een mooi contrast in het witte gevederte vormen. Wel is het zo dat de kleuren met donkere maskers veel frisse lucht moeten hebben, anders worden de oogranden met de tijd bleker en dat is niet de bedoeling. Natuurlijk varieert de ooievaartekening enigszins, wat ook in orde is. In de arm- en slagpennen tonen zij de karakteristieke zwarte tekening en in de staart een zwarte band, die vooral in de lucht goed is te zien. Niet vergeten: Bij de Weners rangeren kop en type op de eerste plaats, kleur en tekening volgen daarna.

Weinig nieuwe kleurslagen

Nieuwe kleurslagen komen er niet zo gauw bij, want er is keuze genoeg. En de vraag is, of er wel toekomst in nieuwe kleurslagen zit. Dat geldt in ieder geval voor de roodzilvers, die in Duitsland na eenmalige voorstelling werden erkend. Ze zijn goed: slanke types, mooi rechtopstaand, rechte halzen en markante koppen, ja, de fokker Ralf Schmid uit Zuid-Duitsland (hij heeft prachtige blauwen op het hok) kent wel het klappen van de zweep. Tot de jonge kleurslagen horen eveneens de vetblauw gekraste.

De eenkleurige witten

Anders is het met de eenkleurige witten met blanke snavels (want ook deze heeft men ondertussen gefokt). Er zit naar mijn mening te weinig type en kopvorm op, en vooruitgang zal slechts lukken, als zich er meer fokkers mee gaan bezig houden. Eender geldt dat voor de voetbevederde Weners in de jonge kleuren rood en geel. Type en kopvorm kunnen beter, en ja, ook nog een intensieve, egale kleur. Dat maakt de fok er niet makkelijker op. In één adem wil ik hier ook de rozetgetijgerden in zwart, rood en geel noemen, die als 'Röserlschecken' ook heden nog zeldzaam zijn. Maar leuk zien ze er wel uit (meestal zwart), met dat witte veerstruisje op de vleugelboegen. Een witte V-tekening tussen de schouders is wel of niet mogelijk. Ooit werden de rozetgetijgerden gezien als 'hulpkleur' voor de witschilden.

Een jonge vetblauwe Weense tuimelaar van Josef Beck uit Oostenrijk.

Een prachtige zwarte Kievit met een 'U' tentoongesteld in Leipzig 2017.

De getekenden trekken altijd wel de blikken op zich

De fijnheden ervan kunnen in de standaard en in de algemene kleurbeschrijving worden nagelezen. Er zijn de bekende lichtgetekende ooievaars, maar ook donkergetekenden en deze zijn misschien wel de meest aparte kleurslag. De grijze vleugels zijn lichtgeschimmeld en vormen het contrast tegenover de donkerblauwe koppen en halzen; deze halzen hebben verdeelde witte veertjes, die in het Duits 'gestarelt' worden genoemd als bij een spreeuw (Duits: Star). Ook in borst, buik en dijen zijn ze wat lichter, daarentegen zijn de vleugelbanden en de staartband zwart. Het masker (oogranden) dient goed doorgekleurd (donker) te zijn. Het blijft een aparte en ook niet veel gefokte kleurslag, waarbij het wel foktechnisch schipperen is tussen een intensievere en lichte donkere ooievaartekening. Even zeldzaam zijn de ooievaargetekenden in zwart, rood en geel, die maar op weinig hokken zijn te vinden. Deze drie ooievaarvarianties tonen gekleurde koppen met een baard, gekleurde slagpennen en staarten. Gekleurde mantel- en slagpendekveren zijn toegestaan. Een prachtig voorbeeld van een zwarte ooievaar op de Duitse show 2017 in Leipzig wil ik hier graag laten zien, een topduif! Bij rood en geel zijn wel compromissen noodzakelijk; aan licht pigment in de blanke snavels wordt in de beoordeling niet te zwaar getild.

Roodzilver is de jongste kleurslag bij de Weense middensnavelige tuimelaars.

Weense middensnavelige tuimelaar, zwarte kievit.

Een elegante duif met voetbevedering in licht ooievaargetekend.

Koppel voetbevederde zwarte Weense tuimelaars bij een fokker in Oostenrijk.

De Kieviten

Een traditionele tekening zijn de kieviten, altijd zeer gewaardeerd, omdat ze er met hun witte buiken in de lucht heel mooi uit zien. Ze zijn er nu nog als Oud-Oostenrijkse kieviten. Bij de siertuimelaars zien we meestal zwarte kieviten. Als deze met een beetje conditioneren een scherp afgetekend witte borst tonen, lijkt het wel of ze een smoking aan hebben. Een enkele witte veer moet vaak uit de gekleurde hals worden genomen. Vaak zijn wel meerdere paren nodig om genoeg goed getekende nafok (let ook wel op mogelijk witte dijbenen) te fokken, en zoals gezegd lukt het eindresultaat niet zonder conditioneren, zodat daarvoor het aantal liefhebbers weer wordt beperkt.

De gedekten

Tot slot nog een bijzondere variatie: de gedekten. Deze hebben gekleurde vleugels, staarten en een gekleurde kop met een slabje voor op de hals. Erkend zijn ze in vier kleuren, maar praktisch is zwart er af en toe één op de tentoonstelling te zien. Zonder conditioneren van gekleurde veren in het witte gedeelte van deze tekening (als bij een gazzi modena) is exposeren vaak niet mogelijk. Ik meen dat ze veelal ontstaan, als de kieviten in de hals wit worden (dus kleur verliezen) of worden gekruist.

Met of zonder voetbevedering is een kwestie van smaak

Lichte ooievaars kunnen bekousd of voetbevederd zijn, de andere kleuren zijn voetbevederd en hebben de ringmaat 8 (gladbenig 7). Er zijn mooie dieren met voetbevedering, niet alleen in de traditionele kleuren ooievaar en vetblauw, vooral de zwarten werden in een mooi voetstuk sterk verbeterd. Mooi, dat betekent in de eerste plaats niet per se lange voetveren, maar een voetstuk dat vol en gesloten is en ook van gierhakken is voorzien.

In Nederland is de middensnavelige favoriet

Er waren altijd al liefhebbers van de Weense middensnavelige tuimelaars, meestal in de kleurslag licht ooievaargetekend. Voor het hele kleurenspectrum, dat in de loop van de

tijd werd geëxposeerd, mag wel de naam van Rob Ojevaar worden genoemd. Toch blijft het aantal fokkers beperkt, want er is nu eenmaal een hele keur aan tuimelaarrassen, maar het aantal fokkers groeit jammer genoeg niet mee. De naam van het ras kan getroost in Weense tuimelaar worden veranderd, zoals dat al lang gebruikelijk is (middensnavelig is overbodig).

Middensnavelige Weense tuimelaars zijn uiterst geschikt voor kleine behuizingen

Ik leerde het ras kennen in Hilversum bij de fokkers Houtman, Post en een oude baas, die ze in kleine hokjes, netjes uitgelegd met krantenpapier en broedend in sigarenkistjes, hield. Het zijn slanke en vooral kleine duiven; als je alles in het hok niet aanpast gaan ze door de spijlen van de voerbak of glippen door de openingen in je duivenmand. Het voermengsel mag gerust fijner zijn en niet te rijk; in ieder geval zijn ze spaarzaam in het verbruik. Wel is het van belang een volière te hebben en nog beter om de duiven vrij te laten. Ze genieten ervan en met een beetje geluk brengt de fokker ze nog aan het vliegen (het zijn natuurlijk geen hoogvliegers). In de tuin tonen zich de duiven geenszins schuw en ze komen ook graag naar je toe voor een handje grit of snoepzaad. Ze zijn actief, nieuwsgierig en gewoon leuke duiven om te hebben of naar te kijken, is de mening van de schrijver dezes. ●

Met de juiste omgang zijn de Weense tuimelaars geenszins schuw.